

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО РОЗКРИТТЯ СУТНОСТІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

З'ясовані передумови виникнення поняття зовнішньоекономічної діяльності, розкриті основні підходи до його трактування. Комплексне узагальнення причинно-наслідкових зв'язків дозволило подати власне тлумачення зовнішньоекономічної діяльності торговельних підприємств, систематизувати підходи до її визначення на основі аналізу попередніх досліджень, з'ясувати її місце у системі пов'язаних питань.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, зовнішньоекономічні зв'язки, міжнародна торгівля, торговельні підприємства.

BASIC PRINCIPLE OF DISCLOSURE FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY OF TRADE ENTERPRISES

The aim of our research is to define the main approaches to the interpretation and display of author's vision of the essence of the international business activity of the trade enterprises. Due to the existence of different approaches to the interpretation of the international business activity of the trade enterprises, there is a need in their systematization and presentation of the complete definition. We found the prerequisites of the concept of international business activity and investigated the basic approaches to its treatment. Integrated generalization of cause-and-effect relations allowed to provide our own interpretation of the international business activity of the trade enterprises, to systematize the approaches to its definition and to determine its place in the system of the related issues. In future, the author's definition of «the international business activity of the trade enterprises» can help to identify the system of factors that influence the development of such activities.

Keywords: foreign relations, foreign trade, international trade, trade.

Актуальність теми. Глобалізація економічних, фінансових, політичних і суспільних відносин призвела до формування світового ринку, для якого не існує національних меж. Створення підприємств зі змішаним капіталом, залучення іноземних кредитів та інвестицій, розширення сфери дії транснаціональних корпорацій зумовили потребу в єдиному розумінні та представленні інформації про зовнішньоекономічні операції підприємств.

Участь у зовнішньоекономічній діяльності вітчизняних підприємств характеризує процес інтеграції України у міжнародне господарське середовище. Ефективне її провадження сприяє економічному зростанню, раціональному використанню ресурсів, удосконаленню технологій та збагаченню ринку споживчих товарів. Зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) «із усіма своїми проблемами і протиріччями стала своєрідним еталоном ринкових змін, а тому дослідження сутності даного поняття має значний науковий і практичний інтерес» [8, с. 43]. Тобто ЗЕД є важливою і невід'ємною частиною господарської діяльності усіх учасників ринкових відносин. Проте комплексне визначення економічного змісту поняття «зовнішньоекономічна діяльність» відсутнє, що й обумовлює актуальність обраної теми.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичне підґрунтя зовнішньоекономічної діяльності торговельних підприємств (ЗЕДТП) є предметом дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема: Ф. Ф. Бутинця, В. О. Васюренка, Ю. А. Вериги, І. І. Дахни, О. В. Карпенка, Н. М. Малюги, В. С. Рудницького, Н. М. Ткаченко, О. В. Хитрої, Н. В. Хоменко та ін. Проте зважаючи на інтенсивний розвиток ЗЕДТП, її термінологічна інтерпретація потребує вдосконалення.

Метою дослідження є виокремлення основних підходів до тлумачення та відображення авторського бачення сутності ЗЕДТП. Через існування різних підходів до тлумачення ЗЕДТП, виникає потреба у їх систематизації та поданні найбільш повного визначення. Відповідно до означеної мети, нами вирішуються такі завдання:

- з'ясування термінологічної сутності ЗЕДТП;
- виокремлення ЗЕДТП з-поміж пов'язаних понять;
- виділення визначальних характерних рис ЗЕДТП.

Виклад основного матеріалу дослідження. Будь-яка діяльність отримує назву тоді, коли сформувався її понятійно-категоріальний апарат, який становить невід'ємну основу. Вона формується поступово, іноді багато років, доповнюючись новими поняттями і термінами. Тому варто з'ясувати обставини, які зумовили термінологічне виникнення ЗЕДТП, розглянувши такі поняття як: «торгівля», «міжнародна торгівля» та «зовнішньоекономічні зв'язки».

«Зростання обсягів виробництва, як сільськогосподарського, так і ремісничого, зумовило поживлення торгівлі, розвиток економічних зв'язків між різними населеними пунктами, ринками і землями. Чим глибшим був суспільний поділ праці, тим більшою ставала потреба різних соціальних та професійних

груп у виробничому спілкуванні» [15, с. 81].

Відповідно, торгівля була, і є одним із основних видів економічної діяльності кожної країни, представляє найбільш розвинену форму господарської діяльності. Тому, виникає потреба у з'ясуванні сутності поняття «торгівля».

В енциклопедії інвестицій торгівля - «форма обміну товарів, за якої рух їх із сфери виробництва до сфери споживання або зміна одного власника товару інший відбувається на основі купівлі-продажу. Це одна з найважливіших галузей економіки, що забезпечує економічний зв'язок між виробництвом і споживанням, окремими районами країни та між країнами» [12, с. 470].

З цього приводу В. І. Багрова, В. Є. Власюк, О. О. Гетьман та Н. І. Редін, зазначають: «Економічну сутність торгівлі визначають, по-перше, як перерозподіл результатів людської праці від однієї стадії виробництва до іншої, і, по-друге, як передачу товарів від виробників споживачам» [14, с. 85].

Ф. Ф. Бутинець підкреслює, що торгівля – «особлива діяльність людей, пов'язана зі здійсненням актів купівлі-продажу, яка представляє собою сукупність специфічних технологічних та господарських операцій, що направлені на обслуговування процесу обміну» [6, с. 8].

На думку Ю. А. Вериги, О. В. Карпенка, Н. В. Хоменка торгівля – «це форма обміну продуктами праці та послугами, відособлена на основі суспільного поділу праці» [24, с. 61].

А. С. Панфілов і Т. К. Серьогіна вказують: «Потрібно мати на увазі, що термін «торгівля» має двояке значення: по-перше, як самостійна галузь економіки; по-друге, як торгові процеси, скеровані на здійснення актів купівлі-продажу з ціллю отримання і задоволення попиту споживачів» [10, с. 147].

Отже більшість авторів розглядають поняття «торгівля», як обмін певними видами блага. Систематизувавши погляди знаних авторів, під торгівлю надалі розумітимемо обмін товарами, роботами або послугами між контрагентами на ринку який передбачає акт купівлі-продажу та призводить до налагодження економічних ділових зв'язків.

«Економіка кожної країни складається не лише зі внутрішньої економіки, задовольняючи потреби споживачів за рахунок вітчизняного виробника, але й зі зовнішньої економіки, яка передбачає вихід на міжнародні ринки товарів, послуг та факторів виробництва з метою підвищення загальноекономічного добробуту країни» [20, с. 16]. Тому, на нашу думку, зовнішня торгівля – це торгівля контрагентів різних країн між собою, яка здійснюється через зовнішньоекономічну діяльність та міжнародну торгівлю. Оскільки, основним показником зовнішньої торгівлі є зовнішньоторговельний оборот, який складається з експорту, імпорту та реекспорту товарів і послуг, то для визначення поняття ЗЕДТП, доцільно з'ясувати сутність цих визначень.

Вперше «поняття «зовнішньоекономічна діяльність» з'явилося в Україні з початком економічної реформи 1987 року, поступової відміни монополії держави на здійснення будь-яких економічних операцій, у тому числі й зовнішньоекономічних, наданні підприємствам права безпосереднього виходу на зовнішні ринки, а також стимулювання розвитку зовнішньоекономічної діяльності на рівні суб'єктів господарювання» [21, с. 141]. У результаті проведеної економічної реформи, у зовнішньоекономічній сфері сформувалися два основних поняття: «зовнішньоекономічна діяльність» і «зовнішньоекономічні зв'язки» [23, с. 16]. З огляду на це, розглянемо відмінності у понятійно-категоріальному апараті трактування ЗЕД та зовнішньоекономічних зв'язків. Адже, важливе місце займає розробка загального термінологічного підходу для проведення дослідження на основі єдиної методологічної бази.

С. М. Маталка, Л. В. Тигрова та О. В. Хитра розглядають зовнішньоекономічні зв'язки, як «різні форми, засоби та методи зовнішньоекономічних відносин між країнами» [23, с. 17; 17, с. 9]. Подібне визначення знаходимо у І. І. Дахни, який зазначає, що зовнішньоекономічні зв'язки – «це всі зв'язки між країнами у сфері економіки» [20, с. 11]. В економічній енциклопедії за редакцією С. В. Мочерного стверджується, що зовнішньоекономічні зв'язки – «це торгові, виробничі, науково-технічні та інші економічні зв'язки країни з іншими державами» [9, с. 15].

Також зустрічаємо трактування зовнішньоекономічних зв'язків В. І. Бачинським, О. М. Боровиком, В. С. Рудницьким, В. О. Хомедюком – «це операції, які пов'язані з обігом товарів, послуг, грошей та капіталу між різними економічними і валютними зонами» [18, с. 10].

Аналіз різних поглядів дає змогу стверджувати, що всі автори акцентують увагу на формах, методах або способах налагодження відносин між країнами.

Значимо, що будь-який зв'язок має мету, яку ми бачимо, як реалізацію створених товарів, робіт та послуг у національній економіці. Адже у світовому господарстві зовнішньоекономічні зв'язки сприймаються як чинники зростання національного доходу держави та прискорення науково-технічного прогресу. Тобто «зовнішньоекономічні зв'язки відображаються переважно на діяльності суб'єктів господарювання із урахуванням значимості їх на державному рівні» [7, с. 19].

Тому під «зовнішньоекономічними зв'язками» розуміємо процес, який передбачає налагодження відносин за межами країни для реалізації створених продукції, товарів, робіт і послуг у національній економіці для максимізації економічної вигоди вітчизняних суб'єктів господарювання.

Для окреслення теоретичної основи «зовнішньоекономічної діяльності» важливо розкрити її сутність. Насамперед узагальнимо визначення поняття «зовнішньоекономічна діяльність» у законодавчих

документах, а згодом – дослідимо підходи за різними дослідниками [7, с. 9].

В п.1 ст.377 Господарського кодексу України зазначено, що зовнішньоекономічна діяльність – «це господарська діяльність, яка в процесі її здійснення потребує перетинання митного кордону України майном та/або робочою силою» [2].

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» (ЗУ «Про ЗЕД»), ЗЕД – «це діяльність суб'єктів господарювання України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, побудована на взаєминах між ними, що має місце як на території України, так за її межами» [1]. Тобто це діяльність між вітчизняними та іноземними суб'єктами господарювання, яка виникає у процесі виробництва, реалізації та споживання товарів, на основі взаємної вигоди для обох сторін. Саме на основі взаємного партнерства між національними та іноземними суб'єктами господарювання утворюються зовнішньоекономічні зв'язки.

Розкриття поняття «зовнішньоекономічної діяльності» згідно ЗУ «Про ЗЕД» здійснюється через поняття «господарської діяльності», під якою розуміється «будь-яка діяльність, пов'язана з виробництвом, обміном та споживанням матеріальних і нематеріальних цінностей, наданням та використанням послуг» [22, с. 5].

Слушно зауважує В. О. Васюренко, що поняття яке міститься у Господарському кодексі України є дещо іншим ніж у Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність». Він вважає, що в даному випадку поза межами залишається частка фінансових операцій, навчання та підготовка спеціалістів на базі сучасних комп'ютерних технологій тощо [7, с. 14].

На нашу думку, більш повне визначення зовнішньоекономічної діяльності можна знайти в економічній енциклопедії за редакцією Р. Дяківа, де зовнішньоекономічна діяльність розглядається, як «форма торговельно-економічної міжнародної діяльності держави, організацій, установ усіх форм власності, пов'язана з експортом та імпортом товарів, послуг реалізацією спільних проектів, утворенням спільних виробничих, торговельних, транспортних структур за участю міжнародного фінансового капіталу, кредитів, інвестицій. Цей механізм зовнішньоекономічних зв'язків передбачає відкритий характер економіки, інтеграцію її в міжнародні регіональні і торговельні ринки» [12, с. 201]. Як бачимо, у визначенні містяться конкретні напрями здійснення зовнішньоекономічної діяльності, які реалізуються за допомогою зовнішньоекономічних зв'язків.

Г. Дроздова, Л. Торгова, О. Хитра стверджують, що зовнішньоекономічна діяльність розглядається, як «сукупність виробничо-господарських, організаційно-економічних і оперативно-комерційних функцій підприємства, пов'язаних з його виходом на зовнішній ринок та участю в зовнішньоекономічних операціях» [11, с. 80; 23, с. 17]. Перевагою такого трактування є те, що воно містить об'єктивно узагальнюючий набір функцій, що дає можливість визначити змістовну складову відповідної діяльності та відображає її базис. Недоліком визначення є відсутність мети здійснення такої діяльності.

На думку П. І. Островерха та С. М. Панчишина, «виникнення зовнішньої торгівлі було спричинено винайденням нових знарядь праці, використанням досконаліших технологій, що давало змогу окремим країнам продукувати більший обсяг продукції та обмінювати деяку її частину на зовнішньому ринку, а поглиблення суспільного та становлення міжнародного поділу праці сприяли розвитку міжнародної торгівлі не лише між сусідніми країнами, але й між далекими державами і континентами». Автори відзначають, що міжнародна торгівля (МТ) – «це історично перша найважливіша форма зовнішньоекономічних зв'язків, яка передбачає переміщення товарів і послуг між країнами» [3, с. 266-267].

Брю Стенлі Л., Макконнелл Кемпбелл Р. стверджують, що загалом МТ «є способом, за допомогою якого країни можуть розвивати спеціалізацію, підвищуючи виробництво своїх ресурсів і, таким чином, збільшувати загальний обсяг виробництва. Суверенні країни, як окремі люди і регіони країни, можуть виграти за рахунок спеціалізації на výroбах, які вони можуть виробляти з найбільшою відносною ефективністю, і наступного їх обміну на товари, які вони не в змозі самі ефективно виробляти» [16, с. 322].

Е. А. Зінь та Н. С. Дика відзначають, що МТ «займає особливе місце в системі господарських зв'язків, міжнародних економічних відносин та визначає всі види міжнародного співробітництва, включаючи міжнародну виробничу діяльність, міжнародний обмін технологічними новинками, активною торговельною діяльністю на міжнародному та внутрішньому ринку» [13, с. 11-12].

Ф. Ф. Бутинець, І. В. Жиглей, В. М. Пархоменко вважають, що МТ – «це обмін товарами та послугами між суб'єктами різних держав» [5, с. 7]. Л. В. Тигрова та О. В. Хитра підкреслює, що міжнародна торгівля є «формою зовнішньоекономічної діяльності, яка є історично першою і переважною, що являє собою міжнародний обмін продуктами і послугами – результатами національної праці» [23, с. 19].

Узагальнення вітчизняних та закордонних наукових поглядів дослідників про поняття МТ, дозволило систематизувати термінологічні альтернативи та з'ясувати, що принципових відмінностей у них немає, здебільшого автори пояснюють її як обмін товарів та послуг.

Виникнення поняття МТ можна пояснити першим законом Г. Госсена, який полягає у тому, що «споживання особою кожної наступної одиниці певного блага приносить їй щоразу менший обсяг додаткового задоволення» [4, с. 80]. Відповідно, насиченість ринку одноманітними товарами, спонукало до пошуку нових ринків збуту. Адже кожна країна володіє різними економічними ресурсами, які не завжди рівномірно розподілені між різними країнами світу, тому виникла потреба у МТ.

Відтак під «міжнародною торгівлею» доцільно розуміти спосіб задоволення потреб споживача відповідним видом блага, за допомогою обміну товарами чи послугами між іноземними та вітчизняними суб'єктами господарювання.

Дослідження поняття ЗЕД та МТ свідчить, що ЗЕД – діяльність суб'єктів господарювання побудована на взаємовідносинах, відповідно МТ – це спосіб одержання результату від взаємовідносин, який передбачає обмін товарами.

Дослідивши термінологічні альтернативи понять: «торгівля», «міжнародна торгівля», «зовнішньоекономічні зв'язки», «зовнішньоекономічна діяльність», – констатуємо, що вони є невід'ємною основою ЗЕДТП. Тому під ЗЕДТП варто розуміти діяльність вітчизняних та іноземних суб'єктів господарювання, яка визначається як сукупність виробничо-господарських, організаційно-економічних і оперативно-комерційних функцій підприємства відповідно до зовнішньоекономічних зв'язків держави, пов'язаних із виходом підприємства на зовнішній ринок та участю у зовнішньоекономічних операціях, форми та методи якої узагальнюються, відповідно до цілей та завдань підприємства.

Висновки. За результатами проведеного дослідження нами сформовані авторські тлумачення понять «зовнішньоекономічна діяльність торговельних підприємств». Доведено, що поняття «зовнішньоекономічні зв'язки» є вужчим від «зовнішньоекономічної діяльності», оскільки зовнішньоекономічна діяльність здійснюється через зовнішньоекономічні зв'язки.

Проведене дослідження дає змогу визначити напрями подальших досліджень, зокрема виявити систему чинників, які впливають на розвиток ЗЕДТП на кожному етапі проведення зовнішньоекономічних операцій.

Література

1. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 № 959-ХІІ (зі змінами та доповненнями на 24.06.2015) [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436 (зі змінами та доповненнями на 24.06.2015) [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15/print1415893255092395>
3. Аналітична економіка: макроекономіка і мікроекономіка : навч. посіб. / [Панчишин С. М., Островець П. І., Буняк В. Б. та ін.] ; за ред. С. М. Панчишина і П. І. Островецького. – [4-е вид., випр. і доп.]. – К. : Знання, 2006. – 723 с.
4. Аналітична економіка: макроекономіка і мікроекономіка : навч. посіб. / [Панчишин С. М., Островець П. І., Буняк В. Б. та ін.] ; за ред. С. М. Панчишина і П. І. Островецького. – [4-е вид., випр. і доп.]. – К. : Знання, 2006. – 437 с.
5. Бутинець Ф. Ф. Облік і аналіз зовнішньоекономічної діяльності : підручник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7.050106 «Облік і аудит» / Ф. Ф. Бутинець, І. В. Жиглей, В. М. Пархоменко. ; за ред. Ф. Ф. Бутинецького. – [2-е вид., доп. і перероб.]. – Житомир : ПП «Рута», 2001. – 544 с.
6. Бутинець Ф. Ф. Особливості бухгалтерського обліку в торгівлі. Курс лекцій : [навч. посіб. / за ред. Ф. Ф. Бутинецького та доцента Н. М. Малюги]. – Житомир : ЖІТІ, 2000. – 608 с.
7. Васюренко В. О. Фінансове регулювання ЗЕД підприємств: теоретичне узагальнення та прикладний аналіз : монографія / В. О. Васюренко. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2012. – 100 с.
8. Венцель В. Т. Зовнішньоекономічна діяльність: підходи до розуміння в довідниковій та нормативно-правовій літературі [Електронний ресурс] / В. Т. Венцель // Вісник ЖТДУ. – 2011. – № 1 (55). – С. 43–45. – Режим доступу : <http://eztuir.ztu.edu.ua/702/1/9.pdf>
9. Георгіаді Н. Г. Основи зовнішньоекономічної діяльності : навч. пос. / Н. Г. Георгіаді, Х. С. Передало, С. В. Князь. – [2-е вид.]. – Львів : Вид-во Національний університет «Львівська політехніка», 2009. – 236 с.
10. Головацька С. І. Особливості торговельних мереж в Україні та їх вплив на побудову управлінського обліку та контролю [Електронний ресурс] / С. І. Головацька, Н. Р. Масик // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 6. Т. 3. – С. 146–150. – Режим доступу : http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:wH6xz5vcU1AJ:journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2010_6_3/146-150.pdf+&cd=1&hl=uk&ct=clnk&gl=ua&client=opera
11. Гузенко Г. М. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: сутність, економічний механізм її розбудови, особливості [Електронний ресурс] / Г. М. Гузенко, Ю. О. Гайдученко // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – 2013. – № 3 (14). – С. 77–88. – Режим доступу : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vnyua_etp_2013_3_10.pdf
12. Енциклопедія інвестицій / [Дяків Р. С., Бохан А. С., Бурлаков О. М. та ін.] ; за ред. Романа Дяківа. – К. : Міжнар. екон. фундація, 2008. – 508 с.
13. Зінь Е. А. Основи зовнішньоекономічної діяльності : підручник / Е. А. Зінь, Н. С. Дика ; за ред. Е. А. Зінь. – К. : Видавництво «Кондор», 2009. – 432 с.

14. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств : [підручник для вузів] / В. І. Багорова, Н. І. Редіна, В. Є. Власюк, О. О. Гетьман. ; за ред. І. В. Багрової. – Дніпропетровськ : ДДФЕІ, 2002. – 585 с.
15. Ковальчук В. М. Історія економіки та економічної думки : навч. посіб. / В. М. Ковальчук, М. В. Лазарович, М. І. Сарай. – К. : Знання, 2008. – 647 с.
16. Макконнелл К. Р. Экономикс: Принципы, проблемы и политика : учебник / К. Р. Макконнелл, С. Л. Брю ; пер. с англ. А. А. Пороховського. – М. : Республика, 1992. – 400 с.
17. Маталка С. М. Управління ефективністю зовнішньоекономічної діяльності підприємств : монографія / С. М. Маталка. – Луганськ : Видавництво «Ноулідж», 2001. – 211 с.
18. Облік зовнішньоекономічної діяльності : [навч. пос.] / В. С. Рудницький, В. І. Бачинський, В. О. Хомедюк, О. М. Боровик. – Рівне : НУВГП, 2010. – 240 с.
19. Регулювання зовнішньо-економічної діяльності : навч. посіб. для студ. вищ. нав. закл. / [І. І. Дахно, В. М. Барановська, Ю. А. Бовтун та ін.] ; за ред. І. І. Дахна. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.
20. Рокоча В. В. Міжнародна економіка : навч. посіб. / В. В. Рокоча. – К. : Таксон, 2000. – 320 с.
21. Самблук М. В. Управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства / М. В. Самблук, Е. О. Ковтун // Кримський економічний вісник. – 2013. – № 2 (03). – С. 140–142.
22. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України : підручник для студ. екон. спец. вищ. навч. закл. / Н. М. Ткаченко. – [5-е вид., допов. й переробл.]. – К. : А.С.К., 2000. – 784 с.
23. Торгова Л. В. Основи ЗЕД : нав.-метод. посібник / Л. В. Торгова, О. В. Хитра. – Львів : «Новий Світ-2000», 2006. – 512 с.
24. Хоменко Н. В. Товарні запаси: проблеми обліку, контролю та звітності : монографія / Н. В. Хоменко, О. В. Карпенко, Ю. А. Верига. – Полтава : РВВ ПУСКУ, 2008. – 153 с.

References

1. Zakon Ukrainy «Pro zovnishnoekonomichnu diialnist» vid 16.04.1991 № 959-XII (zi zminamy ta dopovnenniamy na 24.06.2015) // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
2. Hospodarskyi kodeks Ukrainy vid 16.01.2003 № 436 (zi zminamy ta dopovnenniamy na 24.06.2015) // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15/print1415893255092395> [in Ukrainian]
3. S. M. Panchyshyn, P. I. Ostroverkh, Z. H. Vatamaniuk, O. Z. Vatamaniuk, N. H. Hnatiuk, I. V. Hrabynska, I. M. Shehynskiy Analychna ekonomika: makroekonomika i mikroekonomika. Kyiv, Znannia, 2006, 723 p.
4. S. M. Panchyshyn, P. I. Ostroverkh, V. B. Buniak, I. V. Hrabynska, R. V. Mykhailyshyn, H. V. Mykhailiak I. M. Shehynskiy Analychna ekonomika: makroekonomika i mikroekonomika. Kyiv, Znannia, 2006, 437 p.
5. F. F. Butynets, I. V. Zhyhlei, V. M. Parkhomenko Oblik i analiz zovnishnoekonomichnoi diialnosti. Zhytomyr, PP «Ruta», 2001, 544 p.
6. Osoblyvosti bukhgalterskoho obliku v torhivli. Kurs lektsii. Ed. by F. F. Butyntsia and N. M. Maliuhy. Zhytomyr, ZhITI, 2000, 608 p.
7. V. O. Vasiurenko Finansove rehuliuвання ZED pidpriemstv: teoretychne uzahalnennia ta prykladnyi analiz: monohrafiia. Kharkiv, Vyd. KhNEU, 2012, 100 p.
8. V. T. Ventsel Zovnishnoekonomichna diialnist: pidkhody do rozuminnia v dovidnykovii ta normatyvno-pravovii literature, Journal Zhytomyr State Technological University, 2011, No. 1 (55), pp. 43–45.
9. N. H. Heorhiadi, Kh. S. Peredalo, S. V. Kniiaz Osnovy zovnishnoekonomichnoi diialnosti. Lviv, Vydavnytstvo Natsionalnyi universytet «Lvivska politehnika», 2009, 236 p.
10. S. I. Holovatska, N. R. Massyk Osoblyvosti torhovelykh merezh v Ukraini ta yikh vplyv na pobudovu upravlinskoho obliku ta kontroliu, Herald of Khmelnytskyi National University, 2010, Vol. 3, No. 6, pp. 146-150.
11. H. M. Huzenko, Yu. O. Haiduchenko Zovnishnoekonomichna diialnist pidpriemstva: sutnist, ekonomichniy mekhanizm yii rozbudovy, osoblyvosti, Visnyk Natsionalnoho universytetu «Yurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho», 2013, No. 3 (14), pp. 77-88.
12. R. S. Diakiv, A. V. Bokhan, O. M. Burlakov, Ya. I. Kozak, S. M. Lifintsev, A. A. Mazaraki, R. V. Cherchuk Entsyklopediia investysii. Kyiv, Mizhnar. ekon. fundatsiia, 2008, 508 p.
13. E. A. Zin, N. S. Dyka Osnovy zovnishnoekonomichnoi diialnosti. Kyiv, Vydavnytstvo «Kondor», 2009, 432 p.
14. V. I. Bahrova, N. I. Redina, V. Ye. Vlasiuk, O. O. Hetman Zovnishnoekonomichna diialnist pidpriemstv. Dnipropetrovsk, DDFEI, 2002, 585 p.
15. V. M. Kovalchuk, M. V. Lazarovych, M. I. Sarai Istoriia ekonomiky ta ekonomichnoi dumky. Kyiv, Znannia, 2008, 647 p.
16. K. R. Makconnell, S. L. Briu Yokonomyks: Prynysyry, problemy y polytyka. Per. s. anhl. A. A. Porokhovskoho. Moskva, Respublyka, 1992, 400 p.
17. S. M. Matalka Upravlinnia efektyvnistiu zovnishnoekonomichnoi diialnosti pidpriemstv: monohrafiia. Luhansk, Vydavnytstvo «Noulidzh», 2001, 211 p.
18. V. S. Rudnytskyi, V. I. Bachynskiy, V. O. Khomediuk, O. M. Borovyk Oblik zovnishnoekonomichnoi diialnosti. Rivne, NUVHP, 2010, 240 p.
19. I. I. Dakhno, V. M. Baranovska, Yu. A. Bovtruk, I. S. Vecherynska, Ye. M. Honcharenko, Ya. V. Lytvynenko, I. H. Khilchevska Rehuliuвання zovnishnoekonomichnoi diialnosti. Kyiv, Tsentr uchbovoi literatury, 2009, 472 p.
20. V. V. Rokocha Mizhnarodna ekonomika. Kyiv, Takson, 2000, 320 p.
21. M. V. Sambluk, E. O. Kovtun Upravlinnia zovnishnoekonomichnoiu diialnistiu pidpriemstva, Krymskyi ekonomichniy visnyk, 2013, No. 2 (03), pp. 140-142.
22. N. M. Tkachenko Bukhgalterskyi finansovyi oblik na pidpriemstvakh Ukrainy. Kyiv, A.S.K., 2000, 784 p.
23. L. V. Torhova, O. V. Khytra Osnovy ZED. Lviv, «Novyi Svit-2000», 2006, 512 p.
24. N. V. Khomenko, O. V. Karpenko, Yu. A. Veryha Tovarni zapasy: problemy obliku, kontroliu ta zvitnosti: monohrafiia. Poltava, RVV PUSKU, 2008, 153 p.

Надійшла 17.08.2015; рецензент: д. е. н. Ковалюк О. М.